

## ارتباط برخی ویژگی‌های شخصی، ترتیب تولد و زمان تولد با موفقیت ورزشی دختران نوجوان ورزشکار استان مرکزی

حسن خلجی<sup>۱</sup>، علیرضا بهرامی<sup>۲</sup>، لیلا قنبری چشمه کمره<sup>۳</sup>

۱. دانشیار دانشگاه اراک

۲. استادیار دانشگاه اراک

۳. کارشناسی ارشد دانشگاه اراک\*

تاریخ دریافت: ۱۳۹۲/۰۴/۱۰

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۲/۰۸/۰۴

### چکیده

هدف از مطالعه‌ی حاضر، ارتباط برخی ویژگی‌های شخصی، ترتیب تولد و زمان تولد با موفقیت ورزشی دختران نوجوان ورزشکار استان مرکزی بود. روش پژوهش توصیفی از نوع همبستگی بود. جامعه‌ی آماری این پژوهش را ۱۳۳ دختر ورزشکار راهنمایی شرکت‌کننده در مسابقات آموزشی استانی تشکیل دادند. نمونه‌گیری به روش تمام‌شمار انجام شد. اطلاعات با استفاده از پرسش‌نامه‌ی موفقیت ورزشی دیودا و نیکولز برای ارزیابی موفقیت ورزشی و پرسش‌نامه‌ی اطلاعات فردی محقق ساخته برای به‌دست آوردن اطلاعات در مورد ترتیب و زمان تولد، سابقه‌ی ورزشی والدین، نوع ازدواج و پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین جمع‌آوری شد. داده‌ها با استفاده از آمار توصیفی (درصدها و فراوانی‌ها) و استنباطی (آزمون همبستگی اسپیرمن) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. نتایج نشان داد که بیشترین درصد فراوانی ورزشکاران در بین فرزندان اول خانواده و در نیمه‌ی سرد سال و با والدین نوع ازدواج غیرفامیلی و دارای فعالیت بدنی منظم و پایگاه اجتماعی - اقتصادی متوسط وجود دارد. نتایج با استفاده از آزمون همبستگی اسپیرمن معنادار نشده‌است.

**واژگان کلیدی:** موفقیت ورزشی، سابقه‌ی ورزشی والدین، ترتیب و زمان تولد، نوع ازدواج والدین، پایگاه اجتماعی - اقتصادی.

## مقدمه

تغییر و تحولات جهانی پیچیدگی‌های زندگی معاصر، تربیت بدنی و ورزش را بیش از گذشته لازم و ضروری ساخته و توجه به ورزش اجتناب‌ناپذیر به نظر می‌رسد. برای این علم، اهدافی بیان شده که این اهداف با نیازها، تجارب و علایق افراد در ارتباطاند و تعیین‌کننده‌ی مقاصد و جهت برنامه‌ها هستند (۱).

بحث پیرامون تعامل سلامتی، ورزش، فعالیت بدنی و آمادگی جسمانی هر روز علاقه‌مندان بیشتری را به خود جلب می‌کند (۲). ورزش حرفه‌ای به‌عنوان یک تجارت بزرگ و بین‌المللی، ناگزیر از به‌کارگیری فنون مدیریت علمی و حرفه‌ای است (۳). اما امروزه در دنیای ورزش، تمرین و ممارست جسمانی مکرر به‌عنوان تنها عامل کلیدی و اصلی موفقیت و رسیدن به اوج اجرا، هدف از پیش تعیین‌شده محسوب نمی‌شود و به نظر می‌رسد علاوه بر توانایی‌های جسمانی و تاکتیکی و مهارت‌های تخصصی، توانمندی و مهارت‌های روانی و شخصیتی بدون تردید از عوامل مؤثر بر پیشرفت و موفقیت در ورزش و رقابت هستند (۴). بی‌تردید الگوی فعالیت بدنی یک پدیده‌ی چندعاملی است که تحت تأثیر دو عامل محیط و ساختار زیست‌شناختی بدن قرار دارد. از بین عوامل محیطی، خانواده نقش بسیار مهمی دارد. برخی پژوهش‌ها نشان داده‌اند که الگوی رفتار فعالیت بدنی والدین با فعالیت نوجوانان ارتباط مستقیم دارد (۵،۶) و در خانواده‌هایی که فعالیت بدنی و تمرین ورزشی در بین آن‌ها عمومیت دارد، فرزندان به توان خود برای ورود به عرصه‌های ورزشی اعتماد می‌کنند (۷،۸).

موقعیت اجتماعی - اقتصادی والدین نیز عامل تعیین‌کننده‌ی مهمی در الگوی فعالیت اعضای خانواده است (۸). طبقه‌ی اجتماعی، سطح منزلت اجتماعی است که بر اساس سطح تحصیلات والدین و شغل و درآمد خانواده مشخص می‌شود (۹). نتایج یک پژوهش نشان داد که بین شاغل‌بودن، سطح سواد و نگرش مادر نسبت به فعالیت بدنی با الگوی فعالیت بدنی نوجوان ارتباط معناداری وجود دارد. مادران با سطح سواد بالاتر به دلیل بالاتر بودن آگاهی و نگرش مثبت نسبت به مزایای فعالیت بدنی، زمینه‌ی انجام فعالیت بدنی را بیشتر از سایرین برای فرزندان خود فراهم می‌کنند (۸). شواهد نشان می‌دهد در خانواده‌های با سطح درآمد بالا نسبت به خانواده‌های با سطح درآمد متوسط، چاقی ناشی از عدم تحرک کمتر است (۱۰).

نوع ازدواج والدین هم می‌تواند رشد همه‌جانبه کودک را تحت تأثیر قرار دهد و خواسته یا ناخواسته روی عملکرد حرکتی فرزندان تأثیر گذارد. در ایران حدود ۳۸٪ از دواج‌ها فامیلی گزارش شده‌اند. ازدواج فامیلی (نسبی) و یا پیوند میان دو فرد دارای دست‌کم یک نیای مشترک است و ازدواج غیرفامیلی (سببی) ازدواجی است که زن و مرد هیچ نسبت فامیلی‌ای با هم نداشته‌باشند (۱۱). نتایج

یک مطالعه نشان داد که ازدواج نسبی (فامیلی) والدین بر رشد حرکتی کودکان دختر و بر مهارت‌های دست‌کاری کودکان دختر و پسر تأثیر منفی و معناداری دارد (۱۲) و کودکان ازدواج غیرفامیلی (سببی) نسبت به کودکان ازدواج فامیلی در مهارت‌های حرکتی ظریف، رشد یافته‌ترند (۱۳).

بدون تردید ساختار خانواده و جایگاهی که کودک در خانواده اشغال می‌کند، نقش مهمی در رشد شخصیت وی ایفا می‌کند. اثری که پیامدهای وجود برادران و خواهران متعدد برای کودک به وجود می‌آورد، بستگی به ترتیب تولد او دارد (۱۴). تفاوت‌های افراد دارای ترتیب تولد مختلف در صفات شخصیتی، هوش، پیشرفت تحصیلی و ورزش اثر ترتیب تولد نام دارد. این تفاوت‌ها عمدتاً به نفع فرزندان اول خانواده هستند (۱۵). در این مطالعه ترتیب تولد به جایگاه و ترتیبی گفته می‌شود که بچه در آن خانواده به دنیا می‌آید (۱۵). آلفرد آدلر<sup>۱</sup> بیان کرده‌است که ترتیب تولد بر شخصیت کودکان تأثیرگذار است (۱۶) و اعتقاد داشت که بزرگ‌تر یا کوچک‌تر بودن از همشیره‌های دیگر و قرار داشتن در معرض نگرش‌های متفاوت والدین، شرایط کودکی متفاوتی به وجود می‌آورد که به تعیین شخصیت کمک می‌کند (۱۷). ترتیب تولد در خانواده عامل مهمی است که می‌تواند توانایی عملکرد حرکتی را تحت تأثیر قرار دهد. کودکان با خواهر و برادران بزرگ‌تر عملکرد حرکتی بهتری نسبت به تک‌فرزندان یا فرزندان اول دارند (۱۸، ۱۹).

در یک مطالعه مشخص شد که فرزندان آخر، خطرپذیری بیشتری نسبت به فرزندان اول دارند (۲۰) و مطالعه‌ای میان بازیکنان لیگ برتر بیسبال نشان داده‌است که برادران کوچک‌تر و بزرگ‌تر هرکدام در جنبه‌های مختلف بازی برتر بودند (۲۱). هم‌چنین فرزندان آخر نسبت به فرزندان اول بیشتر در ورزش‌های تیمی شرکت کرده (تیم‌های دبیرستانی) و برنده می‌شوند (۲۲).

ضمناً این پژوهش قصد دارد به بررسی متغیر دیگری به نام زمان تولد نیز بپردازد. نتایج پژوهش‌ها نشان دادند که فصل تولد نیز روی برخی اختلال‌های روانی مثل اسکیزوفرنیا (بیماری شدید روانی است که دستگاه عصبی مرکزی، به‌ویژه مغز را دچار اختلال می‌کند)، افسردگی و اختلال‌های خلقی اثرگذار است (۲۳) و بر آسیب‌های جسمی، ذهنی و حسی - حرکتی نیز تأثیر دارد. نتایج این پژوهش نشان داده‌است که کمترین میزان درصد فراوانی آسیب‌های جسمی، ذهنی و حسی - حرکتی مربوط به کودکانی است که در فصل پاییز، به‌ویژه در ماه‌های آبان و آذر متولد شده‌اند و کودکانی که در فصل‌های بهار و تابستان متولد می‌شوند، بیشتر در معرض بیماری‌ها و آسیب‌های ذهنی و حرکتی قرار می‌گیرند (۲۴).

بنابراین، پرسش اینجاست که با توجه به اهمیتی که خانواده در فرآیند جامعه‌پذیری افراد دارد، ورزش به‌عنوان یکی از الگوهای ورزشی چه تأثیری از عوامل محیطی و ارثی جامعه‌پذیری، خصوصاً خانواده و نیز از شیوه‌های تربیتی والدین بر اساس ترتیب تولد، می‌پذیرد؟ لذا با توجه به مطالعات محدود انجام‌شده پیرامون این موضوع و نتایج ضدونقیض، انجام پژوهش در این زمینه ضروری به‌نظر می‌رسد و این پژوهش تلاش می‌کند به این سؤال‌ها پاسخ دهد: ۱. آیا بین ترتیب تولد با موفقیت ورزشی ورزشکاران رابطه‌ای وجود دارد؟ ۲. آیا بین فصل تولد با موفقیت ورزشی ورزشکاران رابطه‌ای وجود دارد؟ ۳. آیا بین برخی ویژگی‌های شخصی (سابقه‌ی ورزشی والدین، سطح طبقه اجتماعی - اقتصادی والدین، نوع ازدواج والدین) با موفقیت ورزشی ورزشکاران رابطه‌ای وجود دارد؟

### روش پژوهش

روش پژوهش حاضر، توصیفی از نوع همبستگی است. به‌منظور گردآوری اطلاعات، از دو پرسش‌نامه‌ی اطلاعات فردی محقق‌ساخته و موفقیت ورزشی استفاده شد.

۱. پرسش‌نامه اطلاعات فردی: پرسش‌نامه‌ی اطلاعات فردی افزون بر اطلاعات جمعیت‌شناختی، موارد زیر را در بر می‌گرفت: ماه و فصل تولد ورزشکار، تعداد افراد خانواده، رتبه (ترتیب) تولد ورزشکار، سطح تحصیل مادر، سطح تحصیل پدر، سطح وضعیت اقتصادی خانواده، میزان درآمد خانواده، نوع ازدواج والدین، سطح فعالیت و ورزش والدین.

به دلیل عدم وجود چنین پرسش‌نامه‌ای، پژوهش‌گر با استفاده از منابع و پرسش‌نامه‌های مختلف، پرسش‌نامه‌ای را طراحی کرد که در آن تا حد ممکن سعی شده بود تمامی جنبه‌های متغیرهای ذکر شده را در نظر داشته‌باشد. پس از تهیه‌ی پرسش‌نامه توسط پژوهش‌گر، جهت تأیید روایی آن، پرسش‌نامه به چند نفر از افراد متخصص ارائه گردید و بعد از اصلاحات، پرسش‌نامه‌ی اطلاعات فردی آماده شد.

۲. پرسش‌نامه‌ی موفقیت ورزشی: از پرسش‌نامه‌ی موفقیت ورزشی (TEOSQ) ساخته‌ی دیودا و نیکولز<sup>۲</sup> (۱۹۹۲) به‌منظور بررسی میزان موفقیت ورزشی ورزشکاران استفاده شد. این پرسش‌نامه ۱۳ گویه دارد و مقیاس نمره‌گذاری آن بر اساس مقیاس پنج‌درجه‌ای لیکرت (۵=کاملاً موافقم، ۱=کاملاً مخالفم) است. حداکثر امتیاز این پرسش‌نامه ۶۵ و حداقل امتیاز ۱۳ است (۲۵).

1. The Task and Ego Orientation in Sport Questionnaire  
2. Duda&Nickols

از پرسش‌نامه‌ی درک موفقیت رابرتز و همکارانش<sup>۱</sup> (۱۹۹۸) برای اعتبار ملاکی TEOSQ (۲۶) و از روش همسانی درونی برای پایایی این پرسش‌نامه استفاده شد. ضرایب به‌دست‌آمده، به‌ترتیب  $r=0.78$  و  $r=0.63$  گزارش شده‌است (۲۷).

جامعه‌ی آماری این پژوهش را همه‌ی ورزشکاران دختر نوجوان در دامنه‌ی سنی ۱۲ تا ۱۴ ساله تشکیل دادند که در مسابقات آموزشی (رشته‌های تنیس روی میز، طناب‌زدن، آمادگی جسمانی و دو و میدانی) استان مرکزی در سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ شرکت کردند که تعداد آن‌ها ۱۳۳ نفر بود. به دلیل محدودیت جامعه‌ی آماری و اطمینان از اندازه‌گیری متغیرها، نمونه‌گیری به روش تمام‌شماری انجام شده‌است.

برای روش تجزیه و تحلیل داده‌ها، ابتدا از آزمون کولموگروف - اسمیرنوف به‌منظور بررسی طبیعی بودن توزیع در تمام ویژگی‌های مورد اندازه‌گیری استفاده شد. از آمار توصیفی برای بررسی و توصیف داده‌ها، درصدها و فراوانی‌ها استفاده شد. از آزمون ضریب همبستگی اسپیرمن در سطح معناداری  $P < 0.05$  برای بررسی رابطه‌ی بین متغیرهای وابسته و مستقل استفاده شد و از نرم‌افزار آماری SPSS نسخه‌ی ۱۶ جهت تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری‌شده و رسم جداول استفاده شده‌است.

پژوهش‌گر برای جمع‌آوری اطلاعات، پس از اخذ معرفی‌نامه از گروه تربیت بدنی و علوم ورزشی دانشگاه اراک به اداره تربیت بدنی اداره کل آموزش و پرورش استان مرکزی مراجعه و اطلاعاتی را در خصوص تعداد شرکت‌کنندگان، زمان، مکان و نحوه‌ی برگزاری مسابقات آموزشی دختران مقطع راهنمایی سال تحصیلی ۹۲-۱۳۹۱ به دست آورد. کارشناس تربیت بدنی خواهران ضمن راهنمایی و صدور معرفی‌نامه پژوهش‌گر را به ستاد برگزاری مسابقات آموزشی دختران معرفی کرد. سپس در روز و ساعت تعیین‌شده برای هر مسابقه، پژوهش‌گر خود را در محل مسابقات حاضر کرده و پس از اطلاعات و توضیحات لازم در مورد اهداف پژوهش به آزمودنی‌ها، پرسش‌نامه‌ی اطلاعات فردی و موفقیت ورزشی، طبق دستورالعمل و در زمان مناسب در جهت تکمیل پرسش‌نامه‌ها در بین نمونه‌های انتخاب‌شده توزیع گردید و در حضور پژوهش‌گر تکمیل شده و پس از تکمیل، گردآوری شدند.

**نتایج**

در بررسی ترتیب تولد نتایج نشان داد ۳۹/۸٪ خانواده‌ها دوفرزندی و ۳۰/۸٪ خانواده‌ها سه‌فرزندی هستند. همچنین ۴۳/۶٪ ورزشکاران فرزند اول و ۲۷/۸٪ فرزند دوم خانواده بودند (جدول ۱).

جدول ۱. فراوانی آزمودنی‌های پژوهش برحسب تعداد فرزندان و رتبه‌ی تولد

رتبه‌ی تولد		تعداد فرزندان		تعداد
درصد	فراوانی	درصد	فراوانی	
۴۳/۶	۵۸	۶/۸	۹	۱
۲۷/۸	۳۷	۳۹/۸	۵۳	۲
۱۷/۳	۲۳	۳۰/۸	۴۱	۳
۵/۳	۷	۱۴/۳	۱۹	۴
۳/۸	۵	۵/۳	۷	۵
۱/۵	۲	۱/۵	۲	۶
۰/۸	۱	۱/۵	۲	۷
۱۰۰/۰	۱۳۳	۱۰۰/۰	۱۳۳	کل

در بررسی فصل تولد، متولدین ماه‌های ۲، ۳، ۴، ۵، ۶، ۷ به‌عنوان متولدین ماه‌های گرم سال و متولدین ماه‌های ۱، ۸، ۹، ۱۰، ۱۱، ۱۲ به‌عنوان متولدین ماه‌های سرد سال طبقه‌بندی شدند. یافته‌ها نشان داد ۵۳/۴٪ ورزشکاران متولد نیمه‌ی سرد سال و ۴۵/۱٪ متولد نیمه‌ی گرم سال بودند (جدول ۲).

جدول ۲. فراوانی آزمون‌های پژوهش بر حسب فصل تولد

فصل تولد	فراوانی	درصد
فصل گرم	۶۰	۴۵/۱
فصل سرد	۷۱	۵۳/۴
کل	۱۳۱	۹۸/۵
نامشخص	۲	۱/۵

به‌منظور بررسی ارتباط بین پایگاه اجتماعی خانواده و موفقیت ورزشی نیاز به بررسی پایگاه اجتماعی خانواده است که برای این منظور، نیاز به بررسی سطح فرهنگی والدین است. لذا با میانگین گرفتن سطح فرهنگی پدر و مادر، پایگاه اجتماعی خانواده به‌صورت زیر تعیین شد:

۱۲ درصد در مقطع ابتدایی، ۳۰/۱٪ زیردیپلم، ۳۴/۶٪ دیپلم و کاردانی، ۱۸/۰٪ کارشناسی و ۵/۳٪ در مقطع کارشناسی ارشد و بالاتر بودند (جدول ۳).

جدول ۳. فراوانی آزمودنی‌های پژوهش برحسب پایگاه اجتماعی والدین

پایگاه اجتماعی والدین	فراوانی	درصد
ابتدایی	۱۶	۱۲
زیر دیپلم	۴۰	۳۰/۱
دیپلم و یا کاردانی	۴۶	۳۴/۶
کارشناسی	۲۴	۱۸/۰
کارشناسی ارشد و بالاتر	۷	۵/۳
کل پاسخ‌ها	۱۳۳	۱۰۰/۰

هم‌چنین در بررسی نوع ازدواج والدین ورزشکاران، یافته‌های پژوهش نشان داد ۴۷/۴٪ ازدواج والدین ورزشکاران از نوع غیر فامیلی و ۳۵/۳٪ از نوع فامیلی دور است. ۷/۵٪ به‌صورت پسرعمو - دخترعمو، ۴/۵٪ پسرعمه - دختردایی و کمترین درصد نوع ازدواج هم پسرخاله - دخترخاله و پسردایی - دخترعمه بود (جدول ۴).

جدول ۴. فراوانی آزمودنی‌های پژوهش بر حسب نوع ازدواج والدین

نوع ازدواج والدین	فراوانی	درصد
پسرعمو - دخترعمو	۱۰	۷/۵
پسرخاله - دخترخاله	۳	۲/۳
پسرعمه - دختردایی	۶	۴/۵
پسردایی - دخترعمه	۳	۲/۳
فامیل دور	۴۷	۳۵/۳
غیر فامیل	۶۳	۴۷/۴
کل	۱۳۳	۱۰۰/۰

متغیر دیگری که در این پژوهش مورد بررسی قرار گرفت، بررسی وضعیت سطح ورزش و فعالیت والدین ورزشکاران بوده‌است که برای این منظور، میانگین میزان مشارکت ورزشی پدر و مادر ورزشکاران مورد بررسی قرار گرفت و بر اساس مشاهدات به‌عمل‌آمده، ۲۲/۶٪ بدون فعالیت بدنی،

۴۸/۹٪ دارای فعالیت بدنی منظم، ۱۶/۵٪ عضو باشگاه‌های ورزشی، ۹/۰٪ دارای سابقه‌ی شرکت در مسابقات، ۲/۳٪ دارای کسب مقام استانی و ۰/۸٪ هم دارای سابقه‌ی کسب مقام کشوری و یا آسیایی بودند (جدول ۵).

جدول ۵. فراوانی آزمودنی‌های پژوهش برحسب سابقه‌ی ورزش والدین

سابقه ورزش والدین	فراوانی	درصد
بدون فعالیت بدنی	۳۰	۲۲/۶
فعالیت بدنی منظم	۶۵	۴۸/۹
عضو باشگاه‌های ورزشی	۲۲	۱۶/۵
شرکت در مسابقات	۱۲	۹/۰
کسب مقام استانی	۳	۲/۳
کسب مقام کشوری و یا آسیایی	۱	۰/۸
کل	۱۳۳	۱۰۰/۰

هم‌چنین در نمونه‌های مورد بررسی این پژوهش، ۶۵/۴٪ از آن‌ها وضعیت اقتصادی‌شان در سطح متوسط و ۳۰/۱٪ بالاتر از متوسط بودند و ۳/۸٪ پایین‌تر از متوسط بود (جدول ۶).

جدول ۶. فراوانی آزمودنی‌های پژوهش بر حسب پایگاه اقتصادی خانواده

وضعیت اقتصادی	فراوانی	درصد
پایین‌تر از متوسط	۵	۳/۸
متوسط	۸۷	۶۵/۴
بالاتر از متوسط	۴۰	۳۰/۱
کل	۱۳۳	۱۰۰/۰

به‌منظور آزمون فرضیه‌ی ارتباط بین ترتیب تولد، زمان تولد، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، نوع ازدواج والدین و سابقه‌ی ورزشی والدین با موفقیت ورزشی دختران نوجوان ورزشکار از ضریب همبستگی اسپیرمن استفاده شد. نتایج در جدول ۷ ارائه شد که نشان می‌دهد بین موفقیت ورزشی با ترتیب تولد، زمان تولد، پایگاه اجتماعی - اقتصادی والدین، نوع ازدواج والدین و سابقه‌ی ورزشی والدین به‌دلیل بیشتر بودن مقدار sig از مقدار آلفا (سطح معناداری  $P < 0.05$ ) رابطه‌ی معناداری وجود



ندارد. به این معنا که متغیرهای مذکور نمی‌توانند عامل مؤثری بر میزان موفقیت ورزشی ورزشکاران باشد. از دیگر یافته‌های این پژوهش این است که نشان می‌دهد پایگاه اجتماعی با ترتیب تولد ( $r=-0.383, P=0.000$ ) رابطه‌ی منفی معناداری دارد. پایگاه اقتصادی والدین با پایگاه اجتماعی ( $r=0.261, P=0.001$ ) ارتباط مثبت معناداری دارد. پایگاه اجتماعی والدین با سابقه‌ی ورزشی والدین ( $r=0.346, P=0.000$ ) ارتباط مثبت معناداری دارد و همچنین پایگاه اقتصادی والدین با سابقه‌ی ورزشی والدین ( $r=0.272, P=0.001$ ) ارتباط مثبت معناداری دارد (سطح معناداری  $P<0.01$ ).

جدول ۷. همبستگی بین ترتیب تولد، زمان تولد، پایگاه اجتماعی - اقتصادی، نوع ازدواج والدین، سابقه‌ی ورزشی والدین و موفقیت ورزشی

ترتیب تولد	ماه تولد	پایگاه اجتماعی خانواده	سطح اقتصادی خانواده	نوع ازدواج والدین	سابقه‌ی ورزشی والدین	موفقیت ورزشی
۱						
ماه تولد	۱					
پایگاه اجتماعی خانواده	-۰/۳۸۳**	۱				
سطح اقتصادی خانواده	-۰/۰۷۱	۰/۲۶۱**	۱			
نوع ازدواج والدین	-۰/۰۱۸	-۰/۰۰۴	-۰/۰۷۶	۱		
سابقه‌ی ورزشی والدین	-۰/۰۹۰	-۰/۰۵۴	۰/۳۴۶**	۰/۰۸۶	۱	
موفقیت ورزشی	-۰/۰۱۰	-۰/۰۵۵	۰/۰۴۴	۰/۱۵۲	-۰/۰۱۲	۱

\* در سطح  $P<0.05$  معنادار است. \*\* در سطح  $P<0.01$  معنادار است.

### بحث و نتیجه‌گیری

پژوهش حاضر به منظور سنجش رابطه‌ی بین متغیرهای طبقه‌ی اجتماعی، سابقه‌ی ورزش والدین، نوع ازدواج والدین و ترتیب و زمان تولد ورزشکاران دختر با موفقیت ورزشی انجام گرفت. یافته‌های پژوهش حاضر نشان می‌دهد که ۴۳/۶٪ ورزشکاران فرزند اول خانواده هستند؛ یعنی اکثر ورزشکاران

فرزند اول هستند. بر خلاف آنچه که برگر و نازو<sup>۱</sup>(۲۰۰۸)، کرام هولز<sup>۲</sup>(۲۰۰۶) و ونزانو و کامباز<sup>۳</sup>(۲۰۱۰) که گزارش کرده‌اند وجود خواهر و برادر می‌تواند توانایی حرکتی را تحت تأثیر قرار دهد و در یک خانواده، خواهر و برادر کوچک‌تر از نظر توانایی حرکتی به‌طور معناداری نسبت به خواهر و برادر بزرگ‌تر پیشرفته‌تر هستند (۱۸،۲۸،۲۹) و همچنین پژوهش افروز و ارجمندنیا (۱۳۸۶) در مطالعه‌ای که روی معلولین انجام دادند، نتیجه گرفتند که فرزندان اول در معرض بیشترین آسیب جسمی، ذهنی و حسی - حرکتی قرار دارند، اما در این مطالعه مشاهده شد که اکثر جمعیت ورزشکاران فرزندان اول خانواده هستند که به نظر می‌رسد یکی از دلایلی این باشد که پژوهش‌های قبلی در محیط پرورشی متفاوتی انجام گرفته است. همچنین آن‌ها عملکرد حرکتی را سنجیده بوده‌اند. البته این یافته‌ی پژوهش از نظر موفقیت تحصیلی با یافته‌ی دیزوت<sup>۴</sup>(۲۰۰۸) هم-خوانی دارد که گزارش کرد که فرزندان اول از نظر تحصیلی بر فرزندان بعدی برتری دارند (۳۰). یافته‌ی دیگر این پژوهش این است که ۵۳/۴٪ ورزشکاران، متولد نیمه‌ی سرد سال و ۴۵/۱٪ متولدین نیمه‌ی گرم سال هستند. پژوهشی در این رابطه انجام نگرفته است که بتوان این نتیجه را با آن مقایسه کرد در توجیه چنین نتیجه‌ای، فرضیه‌ی اقلیم بیش از سایر نظریه‌ها مورد توجه بوده‌است. با این حال با پژوهش توری و همکاران<sup>۵</sup>(۱۹۹۷) که گزارش کردند فصل تولد با اسکیزوفرنیا ارتباط دارد، هم‌خوانی دارد. یافته‌ها نشان داد که بالاترین سطح تحصیل والدین ورزشکاران در مقطع دیپلم و کاردانی با ۳۴/۶٪ یافت شد که با یافته‌های فتحی<sup>۶</sup>(۱۳۸۹)، کاظمی و همکاران<sup>۷</sup>(۱۳۸۹)، عزیز و همکاران<sup>۸</sup>(۲۰۰۹) و واگنرو همکارانش<sup>۹</sup>(۲۰۰۴) که گزارش کرده‌اند سطح تحصیل والدین تأثیر مستقیم روی تمرین و مشارکت ورزشی نوجوانان دارد (۳۳-۸،۳۱)، هم‌خوانی دارد. اما باید در نظر داشت که این پژوهش‌ها در رابطه با مشارکت ورزشی صورت گرفته‌است و پژوهشی در رابطه با موفقیت ورزشی انجام نشده بود. همچنین یافته‌های این پژوهش نشان داد که ۴۷/۴٪ از نوع ازدواج والدین ورزشکاران به‌صورت غیرفامیلی و ۳۵/۳٪ هم به‌صورت فامیلی دور بوده‌است. این یافته با پژوهش‌های صورت‌گرفته توسط سلطانی (۱۳۹۰) و رحیمی (۱۳۹۱) هم‌خوانی دارد. اما این پژوهش‌ها روی رشد حرکتی کودکان صورت گرفته‌است و برای قاطعیت در این زمینه، پژوهش‌های دیگری لازم است.

- 
1. Berger & Nuzzo
  2. Krombholz
  3. Venetsanou & Kambas
  4. Desoete
  5. Torrey et al
  6. Aziz et al
  7. Wagner et al

یافته‌ی دیگر این پژوهش این بود که ۴۸/۹٪ از والدین این ورزشکاران دارای فعالیت بدنی منظم هستند. این یافته با پژوهش‌های انجام‌شده توسط فتحی (۱۳۸۹)، کاظمی و همکاران (۱۳۸۹) و لاباز و همکاران (۲۰۰۸) هم‌خوانی دارد (۷،۸،۳۳). هم‌چنین در نمونه‌های مورد بررسی این پژوهش وضعیت اقتصادی ۶۵/۴٪ از آن‌ها در سطح متوسط و نسبت خیلی کمی (۳/۸٪) پایین‌تر از متوسط بودند. این یافته نیز با پژوهش‌های فتحی (۱۳۸۹)، عزیز و همکاران (۲۰۰۹) و وزنوو و کامباز (۲۰۱۰) هم‌خوانی دارد (۲۸،۳۲،۳۳).

در بررسی آزمون فرضیه‌ها، نتایج آزمون همبستگی اسپیرمن نشان داده‌است که این تفاوت‌ها از لحاظ آماری معنادار نیست.

همانطور که در جدول ۷ مشاهده می‌شود، با توجه به ضرایب همبستگی بین موفقیت ورزشی با پایگاه اجتماعی ( $P=0.502, r=0.044$ )، پایگاه اقتصادی ( $r=0.152, P=0.083$ )، سابقه‌ی ورزشی والدین ( $r=0.120, P=0.225$ )، نوع ازدواج والدین ( $r=-0.012, P=0.889$ )، ترتیب تولد ( $r=-0.010, P=0.909$ ) و زمان تولد ( $r=-0.055, P=0.533$ ) در سطح احتمال  $P<0.05$  ارتباط معناداری بین پایگاه اجتماعی والدین، پایگاه اقتصادی، سابقه‌ی ورزشی والدین، نوع ازدواج والدین و ترتیب و زمان تولد ورزشکاران با موفقیت ورزشی آن‌ها وجود ندارد. در تبیین این یافته که چرا با پژوهش‌های قبلی انجام‌شده همسو نشده‌است، شاید بتوان بیان داشت که پژوهش‌های قبلی انجام شده، دیزوت (۲۰۰۸)، سالووی و زوینگ هافت (۲۰۱۰)، نیسبت (۱۹۶۸) برگر و نازو (۲۰۰۸)، وزنوو و کامباز (۲۰۱۰)، سلطانی (۱۳۹۰) و رحیمی (۱۳۹۱) ارتباط متغیرهای ذکرشده را با رشد حرکتی و یا موفقیت تحصیلی بررسی کرده‌اند. هم‌چنین کاظمی و همکاران (۱۳۸۹)، لاباز و همکاران (۲۰۰۸) و فتحی (۱۳۸۹) ارتباط متغیرهای ذکرشده را با مشارکت ورزشی و روی دختران دانشجو و یا زنان انجام دادند و هیچ‌کدام از پژوهش‌های صورت‌گرفته ارتباط متغیرهای ذکرشده را با موفقیت ورزشی مطالعه نکرده‌اند. پژوهش حاضر اولین بار روی دختران نوجوان ورزشکار انجام شد.

از دیگر یافته‌های این پژوهش، همان‌گونه که در جدول ۷ مشخص است، این است که بین پایگاه اجتماعی با ترتیب تولد ( $r=-0.383, P=0.000$ ) رابطه‌ی منفی معناداری وجود دارد. در این پژوهش چون تعداد فرزندان در یک خانواده رتبه‌بندی شده‌اند، این یافته به این معناست که با افزایش سطح تحصیل والدین تعداد فرزندان در خانواده کمتر است. در توجیه این یافته، احتمالاً بتوان گفت که مادران تحصیل‌کرده به دلیل موقعیت اجتماعی آن‌ها در جامعه، تمایل به تعداد فرزندان کمتری داشته‌اند. هم‌چنین یافته‌های دیگر این پژوهش در جدول ۷ نشان می‌دهد که بین پایگاه اقتصادی خانواده با پایگاه اجتماعی ( $r=0.261, P=0.001$ ) رابطه‌ی مثبت معناداری وجود

دارد. بین پایگاه اجتماعی با سابقه‌ی ورزشی والدین ( $r=0.346, P=0.000$ ) رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد. بین پایگاه اقتصادی با سابقه‌ی ورزشی والدین ( $r=0.272, P=0.001$ ) رابطه‌ی مثبت معناداری وجود دارد (سطح احتمال  $P<0.01$ ). این نتایج با یافته‌های پژوهش رضوی (۱۳۸۹) و لیزابویت و همکاران (۲۰۰۲) هم‌خوانی دارد (۳۵،۳۴). به نظر می‌رسد با افزایش سطح تحصیلات و افزایش آگاهی و دانش‌های لازم، اهمیت و لزوم روی آوردن به فعالیت‌های ورزشی برای افراد تحصیل کرده روشن‌تر می‌شود. پژوهش‌گران بر این باورند که افراد طبقات بالای اجتماعی - اقتصادی، بیشترین آگاهی را نسبت به سایر طبقات در خصوص اهداف برنامه‌ی ترویج فعالیت‌های بدنی و ورزشی دارند. هم‌چنین در طبقات بالای اجتماعی - اقتصادی، زنان از موقعیت اقتصادی بهتر و اوقات فراغت بیشتری برخوردارند؛ لذا مشارکت آنان در این خصوص بیشتر است (۳۶).

از محدودیت‌های این پژوهش، نادر بودن پژوهش و در نتیجه، عدم دسترسی کافی به اطلاعات و منابع، احتمال کاهش میزان دقت و صداقت آزمودنی‌ها در تکمیل کردن پرسش‌نامه‌ها، شرایط محیطی و روحی در زمان تکمیل کردن پرسش‌نامه توسط ورزشکاران بود که احتمالاً در نبود این محدودیت‌ها می‌توانستیم به نتایج بهتری دست یابیم و با قطعیت بیشتری نتایج را بررسی کنیم. با توجه به اینکه بررسی فوق دارای محدودیت سنی (۱۴-۱۲ سال) و مکانی (مرکزی) بوده‌است، پیشنهاد می‌شود پژوهش‌های آتی دامنه‌ی سنی و مکانی وسیع‌تری را انتخاب کنند. و پژوهش با نمونه‌ی آماری بیشتری انجام شود و پژوهشی مشابه روی جامعه‌ی آماری ورزشکاران پسر انجام و نتیجه‌ی آن با این پژوهش مقایسه شود.

به‌طور کلی از نتایج این مطالعه و مطالعات پیشین می‌توان گفت که احتمالاً برخی ویژگی‌ها مانند پایگاه اجتماعی - اقتصادی، نوع ازدواج والدین و الگوی فعالیت ورزشی فرزندان و هم‌چنین شیوه‌ی تربیتی که والدین برای هر یک از فرزندان بر اساس ترتیب تولد دارند، با صفات شخصیتی و گرایش نوجوانان به سمت ورزش تأثیرگذار باشد. از این رو به خانواده‌ها توصیه می‌شود که با رفتار و عمل خودشان بتوانند فرزندان خود را به سمت ورزش و تأکید بر نقش به‌سزای آن روی سلامتی تشویق و راهنمایی کنند و در شکل‌گیری شخصیت ورزشی آن‌ها بکوشند تا به این ترتیب، تأثیر مثبتی هم بر روی جوانان آینده این کشور و هم توسعه‌ی ورزش کشور بگذارند.

## منابع

- (۱) فتحی سروش. بررسی عوامل فرهنگی و اجتماعی مؤثر بر گرایش به ورزش در بین دانشجویان ورزشکار، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی واحد تهران شمال؛ ۱۳۸۲.

۲) گائینی عباسعلی. ورزش و علم: ورزش‌های هوازی و غیرهوازی با تأکید بر فواید ورزش‌های هوازی. رشد آموزش تربیت بدنی. ۱۳۷۹؛ (۲): ۹-۲۶.

3) Robison L. The Business Of Sport, In B. Houlihan (Ed), Sport And: Society A Student Intrudocion.2003; 165-83.

4) Hanin Y L. Emotions in sport. Champaign , IL: Human Kinetics Martin, G.L., vause, T, Schwartzman, L. experimental studies of psychological interventions with athletes in competitions why few?. Behavior Modification.2000; (29): 616-41.

5) Ihmels M A, Welk G J, Eisenmann J C. Development and preliminary validation of a Family Nutrition and Physical Activity (FNPA) screening tool. Int J Behav Nutr Phys Mar. 2009;(12): 6- 14.

6) Bois J, Sarrazin P, Brustad R. Elementary school children's perceived competence and physical activity involvement: the influence of parents' role modelling behaviours and perceptions of their child's competence. Psychology of Sport & Exercise. 2005; 6(4): 381-97.

7) Lubans D, Foster C, Biddle S. A review of mediators of behavior in interventions to promote physical activity among children and adolescents. 2008;47(5): 463-70.

۸) کاظمی اشرف، افتخار اردبیلی حسن، نکویی زهرایی نفیسه السادات. الگوی فعالیت فیزیکی در نوجوانان دختر شهر اصفهان و عوامل مؤثر بر آن. مجله علمی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. ۱۳۸۹؛ (۱۵): ۳۷-۴۹.

۹) ابراهیمی محمد اسماعیل، همایون مهین، گروسی میر تقی. رابطه کانون کنترل، ترتیب تولد، جنسیت و طبقه اجتماعی با انگیزه پیشرفت در دانشجویان ایرانی دانشگاه بین المللی امام خمینی (ره). پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه تبریز، دانشکده علوم تربیتی؛ ۱۳۸۴.

10) Moayeri H A, et al. Overweight and obesity and their associated factors in adolescents in Tehran ,Iran, Eur J Pediatrics;2006;165(7): 489-93.

۱۱) اکرمی سید محمد. ازدواج فامیلی از دیدگاه مشاوره ژنتیک و عقاید. مجله بیماریهای کودکان ایران. ۱۳۸۵؛ (۱۶): ۷-۱.

۱۲) سلطانی تهمینه، خلجی حسن، بهرامی علیرضا، شهرجردی شهناز. مقایسه رشد حرکتی کودکان با والدین نسی و سببی، پایان نامه کارشناسی ارشد. دانشگاه اراک. دانشکده تربیت بدنی؛ ۱۳۹۰.

۱۳) رحیمی محمد، خلجی حسن، بهرامی علیرضا. مقایسه رشد حرکتی و ویژگی‌های انتروپومتریک کودکان ازدواج فامیلی و غیر فامیلی، پایان نامه کارشناسی ارشد، دانشگاه اراک، دانشکده تربیت بدنی؛ ۱۳۹۱.

۱۴) کریمی یوسف. روانشناسی شخصیت. چاپ چهاردهم، تهران: مؤسسه نشر ویرایش؛ ۱۳۸۹. ص ۴۲-۴۱.

15) Pfouts J H. Birth order, age-spacing, IQ differences, and family relations. Journal of marriage and the family.1980;42(3): 517.

16) Sullo way f j. Birth order, sibling competition , and human Behavior. In paul. S.Davies and Harmon R.Holcomb,(Ed), conceptual callenges in Evolutionary psycholojy: innovative Research strategies Dordrecht and Boston: Kluwer Academic Publishers. 2001; 39-83. full text.

۱۷) آدلر آلفرد. روانشناسی فردی. مترجم: زمانی حسن. تهران: انتشارات پیشگام؛ ۱۳۶۱. ص ۲۹-۲۰.

- 18) Krombholz H. Physical performance in relation to age, sex, birth order, social class, and sports activities of preschool children. *Perceptual and Motor Skills*.2006; 102(2): 477-84.
- 19) Giagazoglou P , Kabitsis N, Kokaridas D , Zaragas C , Katartzi E, Kabitsis S. The movement assessment battery in Greek preschoolers: The impact of age, gender, birth order, and physical activity on motor outcome . *Research in Developmental Disabilities* :2011; 2577-82.
- 20) Nisbett R E. Birth order and participation in dangerous sports. *Journal of Personality and Social Psychology*. 1968;( 8):351-53.
- 21) Sullo way j F, Zweigenhaft L R. Birth Order and Risk Taking in Athletics: A Meta-Analysis and Study of Major League Baseball. *Personality and Social Psychology Review*.2010; 14(4): 402-16
- 22) Theroux N L. Birth order and its relationship to academic achievement and selected personal traits. doctoral dissertation ,Publisher, University of California , Los Angeles.1993; 338.
- 23) Torrey E F, Miller J, Rawlings R, Yolken R H. Seasonality of birth in schizphremia and bipolar disorder a review of literature. *Schizophrenia Research*.1997; (7): 1-38.
- ۲۴) افروز غلامعلی، ارجمندنیا علی اکبر. بررسی رابطه ترتیب و زمان تولد با شیوع آسیب های جسمی، ذهنی و حسی- حرکتی در کودکان و نوجوانان. *مجله روانشناسی و علوم تربیتی*. ۱۳۸۶؛ ۴(۳۷): ۱۱۵-۱۰۱.
- 25) Duda J L, Nichols J G. Dimension of achievement motivation in school work and sport.*Journal of Educational Psychology*.1992; (84): 290-99.
- 26) Roberts G C, Balaque G. Achievement goals in sport: the development and validitation of Perception of Success Questionnaire. *Journal of sport Sciences*.1998;16(4):78-90.
- ۲۷) نوربخش پیروش، مزارعی ابراهیم. مقایسه انگیزش شرکت دانش آموزان و دانشجویان پسر ورزشکار در فعالیتهای ورزشی و رابطه آن با هدف گرایی ورزشی آنان. *فصلنامه المپیک*. ۱۳۸۵؛ ۲(۱۴):۱۲-۱۰.
- 28) Venetsanou F, Kambas A. Environmental factors affecting preschoolers motor development. *Early Childhood Educational Journal*.2010; (37): 319-27.
- 29) Berger S E, Nuzzo K. Older siblings influence younger siblings' motor development. *Infant and Child Development*. 2008; 17(6): 607-15.
- 30) Desoete A. Do birth order, family size and gender affect arithmetic achievement in elementary schoo? *Electronic journal of research in Educational Psychology*. 2008; 14, 6(1):135-56.
- 31) Wagner A, Klein-Platat C, Arveiler D, Haan M C, Schlienger J L , Simon C. Parent-child physical activity relationship sin 12-year old French students do not dependon family socioeconomic status. *DiabetesMetab*.2004; 30(4): 359-66.
- 32) Aziz S, Noorulain W, Zaidi U, Hossain K. Prevalence Of Overweight And Obesity AmongChildren And Adolescents Of Affluent SchoolsIn Karachi. *J Pak Med Assoc*.2009; 59(1):35-38.

۳۳) فتحی سروش. تبیین جامعه شناختی مشارکت ورزشی دانشجویان. پژوهش‌نامه علوم اجتماعی. ۱۳۸۹؛ (۴): ۱-۲۹.

34) Boyette L W, et al. Personal characteristics that influence exercise behavior of older adults, journal of rehabilitation research and development. 2002; 39 (1): 95-103.

۳۵) رضوی محمدحسین، اشکوه طاهری رضا. بررسی وضعیت اجتماعی- اقتصادی (SES) افراد شرکت‌کننده در فعالیت‌های ورزشی همگانی استان مازندران. مدیریت ورزشی. ۱۳۸۹؛ (۵): ۲۱-۳۴.

36) Ball K, Salmon J, Giles-Corti B, Crawford D. How can socio economic differences in physical activity among women be explained? A qualitative study. Journal title women and health. 2006; 43(1): 93-113.

ارجاع دهی به روش ونکوور

خلجی حسن، بهرامی علیرضا، قنبری چشمه کمره لیلا. ارتباط برخی ویژگی‌های شخصی، ترتیب تولد و زمان تولد با موفقیت ورزشی دختران نوجوان ورزشکار استان مرکزی. رفتار حرکتی، تابستان ۱۳۹۳؛ ۶(۱۶): ۶۸-۱۵۳.